

EXPEDITIE LANGSTRAAT

3,5 kilometer - 3 missies - 1 route

**DE LANG
STRAAT**

www.bezoekdelangstraat.nl

GA JE MEE OP ONTDEKKINGSTOCHT?

Welkom in de Westelijke Langstraat! Dit gebied ligt op een bijzondere plek: de Naad van Brabant. Hier verandert de zandgrond langzaam in kleigrond. Alsof de natuur midden in een outfitwissel zit. Door die overgang borrelt er overal grondwater omhoog. Daardoor is het hier vaak nat, drassig en soms een beetje wiebelig onder je voeten.

Maar juist dat maakt het een topstek voor planten, dieren én verhalen die wachten om ontdekt te worden. Ben je al nieuwsgierig geworden?

Wist je dat hier vroeger een enorme laag veen lag? Dat is eigenlijk een soort planten-pannenkoek van oude planten die niet konden wegroten omdat alles zó nat was. Mensen groeven dat veen eruit en gebruikten het als brandstof. Ze noemden het turf: een soort superoude, modderige energiereep voor hun haarden. Je loopt hier ook door een slagenlandschap. Dat zijn hele lange, smalle stroken land tussen sloten. Honderden jaren geleden maakten boeren die om op te kunnen werken. Aan de randen zie je vaak rijen elzenbomen staan. Die houden de oevers stevig vast, zodat ze niet wegspoelen. Dus kijk goed om je heen tijdens de wandeling. Dit landschap zit bomvol oude verhalen... en jij wandelt er dwars doorheen!

1 route, 3 thema's

In dit boekje staat één wandelroute van 3,5 kilometer. Klinkt simpel, maar... je kunt de route drie keer lopen zonder dat het saai wordt. Iedere keer ontdek je iets anders, want er zijn drie thema's: gras, water en ambacht. Elk thema heeft zijn eigen kleur, zodat je duidelijk ziet welke opdrachten je wanneer moet doen.

Kies het thema waar jij vandaag zin in hebt, trek je schoenveters strak aan en ontdek wat de natuur allemaal verstopt heeft. Klaar? Wandelen maar!

Voordat je start

- Laarzen zijn handig, het kan hier super nat zijn!
- Zet je GPS aan, want sommige paadjes spelen graag verstoppertje.
- Kom je koeien of schapen tegen? Houd dan 25 meter afstand.

- Klei
- De naad van Brabant
- Zand

Op de picknicktafel bij knooppunt 24 kun je een leuk spelletje doen: Kikkers en Slagen!

Bij knooppunt 25 kun je door de bodem scrollen. Leuk!

ROUTEBSCHRIJVING

Bij alle drie de thema's volg je precies dezelfde route. Maar... onderweg kom je momenten tegen waarop je een opdracht mag doen. In de routebeschrijving zie je dan een gekleurd vierkantje staan, passend bij het thema dat jij hebt gekozen. De opdrachten zelf vind je verderop in dit boekje. Klaar om te ontdekken? Veel plezier!

Startpunt: Pleisterplaats Winterdijk in Waalwijk; tegenover Winterdijk 1 (Parkeerruimte aanwezig). Vlakbij je zie je een hek. Loop daar heen.

Het gebied waar je gaat wandelen heet de Westelijke Langstraat. Het is een lang, smal landschap dat precies op de Naad van Brabant ligt (dat is het goudkleurige stuk op de kaart op pagina 3). Die naad is één tot vijf kilometer breed en loopt helemaal van Maashees tot Ossendrecht.

Wat maakt die plek zo bijzonder? Hier verandert de zandgrond langzaam in klei-grond. En juist op die overgang duwt het grondwater zich naar buiten. Daardoor is dit gebied vaak nat, soppig en vol verrassingen. Perfect voor ontdekkers zoals jij!

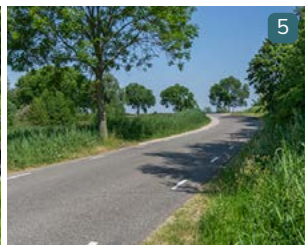

1. Ga langs het hek naar rechts en loop dan langs de sloot, parallel aan de weg.
2. Ga bij het laatste weitje (voor het huis) naar links en loop langs de sloot (misschien staat er riet voor). Loop niet te dicht bij het huis, blijf links.
3. Aan het einde van dit weitje, rechts in de hoek, kom je een overstapje tegen (tussen de begroeiing). Ga daar overheen.

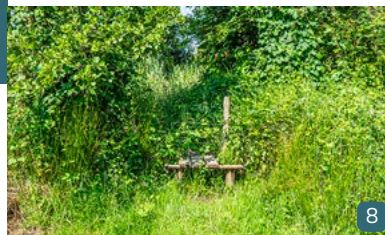
Doe nu opdracht 1 1 1

4. Het pad slingert nu om de sloten heen. Blijf dit pad volgen tot aan het hek.
5. Maak het hek open en ga er doorheen. Sluit het weer goed achter je. Let op: je staat nu bij een drukke weg (Koesteeg). Steek voorzichtig de weg over. Iets naar rechts ga je het pad weer in.
6. Ga door het hek en sluit het weer goed achter je.
7. Loop rechtdoor en ga door het zwarte hek. Ga dan links en voorbij de sloot meteen weer rechts.

Doe nu opdracht 2 (Bij de grote dikke boom, links van het pad.)

8. Ga aan het eind van de rij bomen over het overstapje. Daarna loop je over een smal paadje tussen de begroeiing.
9. Aan het einde van dit paadje rechtsaf (volg de pijl naar knooppunt 20).
10. Loop door totdat je bij knooppunt 23 bent (pad langs het water).

Doe nu opdracht 2 2

11. Ga links het pad op en wandel langs het Zuiderafwateringskanaal.
12. Loop ongeveer 250 meter het pad af, totdat je ter hoogte van de rij bomen aan de overkant van het kanaal bent. Draai dan naar links en kijk naar het veen.

Als planten en blaadjes boven de grond liggen, worden ze snel afgebroken door bacteriën en schimmels. Klaar, opgeruimd, niks meer aan doen. Maar in het water gaat dat heel anders. Daar is weinig zuurstof, dus daar lukt het afbreken bijna niet. De plantenresten blijven liggen, stapelen zich op... en vormen samen veen — eigenlijk een megastapel dode planten.

Na duizenden jaren werd die stapel zó dik en zwaar dat mensen het konden gebruiken. Ze groeven het veen eruit en gebruikten het als brandstof voor in de haard. Dan heet het turf. Omdat er zoveel is afgegraven, is er in de Westelijke Langstraat nu nog maar een klein beetje veen over. Maar wat er nog wél ligt, vertelt een heel oud verhaal.

13. Loop verder tot net voorbij de stuw (het bouwwerk in het water).

Doe nu opdracht 3 3

14. Ga hier naar links en blijf langs de sloot lopen. Op de kruising met de dikke beuk is de volgende opdracht.

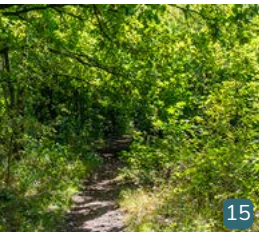
14

Doe nu opdracht 3 4 4

Wow, goed bezig! Je bent al op de helft!

15. Ga rechtdoor op de kruising (met de dikke beuk waar van alles in gekrast staat). Neem daarna het linkerpad.
 16. Bij knooppunt 21 naar links, richting knooppunt 24.
 17. Ga naar rechts door het zwarte hek en dan meteen naar links.
 18. Na ongeveer 100 meter zie je links een bruine bordje. Pas op: dit grasveld niet betreden: de natuur is hier kwetsbaar en mag niet vertrapt worden. Doe de de opdracht en ga dan verder over het pad.

15

16

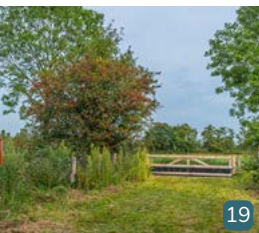
17

18

Doe nu opdracht 4 5

19. Blijf het pad volgen tot aan het hek. Ga voor het hek naar links. Je loopt langs de afrastering.
 20. Het pad brengt je weer bij een hek. Ga hier doorheen en sluit het goed achter je.
 21. Steek voorzichtig de drukke weg (Koesteeg) over en ga weer door het hek. Sluit het hek achter je.
 22. Loop tot aan de wilgenboom links van het pad.

19

20

21

22

Je staat midden in het slagenlandschap. Slagen zijn lange, smalle stroken grond tussen sloten: ongeveer 96 meter breed en wel 1600 meter lang. Ze werden gemaakt door ontginners — mensen die het land klaar wilden maken voor landbouw. Dat gebeurde al tussen 1100 en 1300. Héél lang geleden dus!

Om te zorgen dat de oevers niet wegspoelden, moest de eigenaar langs de sloten bomen planten. Dit waren meestal elzen. Hun wortels houden de grond stevig vast.

En hier? Hier kun je dat oude landschap nog supergoed herkennen: lange stroken land, sloten erlangs en rijen elzen die alles bij elkaar houden. Je wandelt eigenlijk door een landschap uit de middeleeuwen!

Doe nu opdracht 5

23. Loop door tot het aan einde van het pad. Je bent nu bij knooppunt 25. Hier zie je ook de bodemscroll staan. Draai eraan om meer te weten te komen over de grond onder je voeten.

23

Doe nu opdracht 5 6

24. Ga aan het einde van het weiland voorzichtig over het overstapje bij het prikkeldraad (of er onderdoor als je kleiner bent).
 25. Ga voorbij de sloot naar links.
 26. Loop ongeveer 50 meter het pad in.

24

25

26

Doe nu opdracht 6 6

27. Ga aan het einde van het pad rechts het graslandje over. Aan het eind staat een zwart hek. Ga daar doorheen.
 28. Dit is het einde van de route. Je bent weer bij het startpunt.

27

28

Een jungle van grassen

Geen zorgen, we sturen je niet zomaar het riet in. Maar je gaat wel wandelen tussen allemaal verschillende grassen. Wist je dat er in Nederland meer dan 100 soorten groeien? Spannend hè!

Tijdens deze wandeling leer je hoe je ze uit elkaar kunt houden. Klaar om grassen te ontdekken? Hier komen je opdrachten:

1

Grasbloemen

Deze opdracht is voor echte speurneuzen die goed kunnen kijken! Als grassen bloeien, zie je aan het uiteinde een soort pluim of bundeltje met allemaal kleine bloemetjes. Die kunnen er heel verschillend uitzien: aar, aarpluim, pluim, kluwen, sigaar of kolf. Kijk goed naar de foto's en zoek onderweg de verschillende vormen. Aan het einde van de route mag je vertellen welke je hebt gevonden. Spannend hè?

1. Aar: de bloemen zitten strak tegen de stengel.
2. Aarpluim: de bloemen zitten een beetje los van de stengel.
3. Pluim: de bloemen staan verder van de stengel af.
4. Kluwen: de bloemen zitten dicht op elkaar in een klein hoopje.
5. Sigaar: de bloemen vormen een lange, dichte cilinder.
6. Kolf: de bloemen zitten dicht tegen een verdikte steel.

2

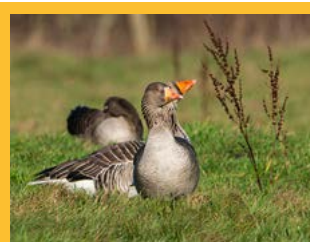
Graslachen

Gras kan flink kietelen op je blote huid. Maar... welk grasje kietelt eigenlijk het meest? Pluk een paar sprietjes en test ze uit: op je arm, in je nek of achter je oor. Voel goed en ontdek welke je laat lachen van de kietel!

3

Raad het dier

Gras staat bij héél veel dieren op het menu. Groot, klein, snel of sloom, echte graseters zijn er in alle soorten en maten. Tijd om te raden wie wie is! Eén van jullie kijkt in dit boekje op pagina 18 (bijna helemaal achterin). Daar zie je een paar dieren met een korte beschrijving. Gebruik die hints om het dier uit te beelden. De rest raadt welk dier jij bent. Succes... en vergeet niet om lekker een beetje overdreven te doen!

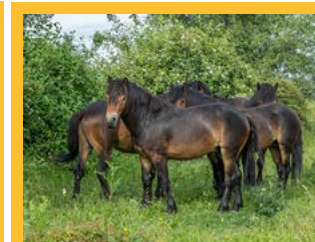
Grauwe gans

- Vogel
- Waggelt
- Maakt gakkend geluid
- Heeft ribbels in zijn snavel (waarmee hij gras afsnijdt)

Sprinkhaan

- Insect
- Kan heel hoog springen door zijn lange pootjes
- Maakt tijpend geluid
- Eet gras met zijn sterke kaken

Paard

- Zoogdier
- Galoppeert
- Maakt hinnikend geluid
- Eet kort gras door dit met de boven- en ondertanden af te bijten

Konijn

- Zoogdier
- Huppelt
- Maakt knabbelgeluid als hij eet
- Knabbelt hier en daar aan het gras

Koe

- Zoogdier
- Slentert
- Maakt loeiend geluid
- Eet lang gras dat hij met zijn tong over zijn ondertanden afsnijdt

4

Gras vergelijken

Kijk eens goed om je heen. Het gras dat je hier ziet lijkt vast niet op het strakke gazon bij jou thuis of in het park. Tijd om je speurbil op te zetten! Welke zinnen zijn waar?

1. In dit grasland zie je veel meer verschillende kleuren.
2. Er wonen maar weinig diertjes in dit gras.
3. Hier wordt vaker gemaaid dan bij een gazon.
4. Het natuurgras is niet overal even lang.

5

Deze opdracht is voor iemand met goede nagels...

Grassen zijn niet alleen eten voor dieren. Riet wordt bijvoorbeeld gebruikt voor daken. En de grasachtige moerasplant pitrus? Die had vroeger een hele slimme functie. De lange, rechte

stengels werden gebruikt als lont in olielampen. De harde buitenkant ging eraf en binnenin zit zacht, sponsachtig materiaal dat olie goed opzuigt. Superhandig! Zoek de plant die je hierboven op de foto ziet. Kun jij het sponsachtige sliertje uit de pitrus peuteren? Kijk wie het langste sliertje tevoorschijn haalt. Voorzichtig... en succes!

6

Recht je riet

Riet staat bijna altijd kaarsrecht. Hoe dat kan? De bladeren draaien gewoon mee met de wind. Ze zitten los om de stengel, als kleine windvaantjes. Kijk maar eens goed bij harde wind: je kunt precies zien waar de wind vandaan komt. De bladeren wijzen allemaal dezelfde kant op: tegen de wind in.

Nu jij! Probeer een lange rietstengel zo te draaien dat alle bladeren dezelfde kant op wijzen. Pak steeds een stukje stengel vast tussen twee bladeren en draai rustig verder. Let op: rietbladeren kunnen vlijmscherp zijn. Wees dus voorzichtig.

DE WONDERE WERELD VAN WATER

Water is de levensader van de Westelijke Langstraat. Waar water is, barst het van het leven, en hier al helemaal! Welke planten en dieren voelen zich thuis in al dat natte gedoe? Trek je laarzen aan en spetter door dit drassige moerasgebied. Je komt oog in oog te staan met echte waterbewoners. Kun jij ze spotten?

7

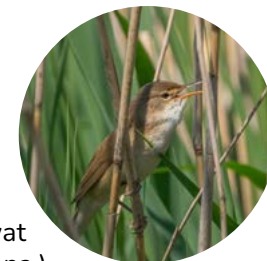
Ik hoor wat jij niet hoort

Tussen het riet en de struiken leven allerlei waterdieren. Luister goed en misschien hoor je een rietgors, een bosrietzanger, kikkers... of zelfs de zeldzame moerassprinkhaan. Tijd voor een luisterspel!

Speel "Ik hoor, ik hoor wat jij niet hoort":

- Eén van jullie hoort een geluid en zegt: "Ik hoor, ik hoor wat jij niet hoort en het is..." (Doe het geluid zo goed mogelijk na.)
- De anderen raden waar het vandaan komt en wat het is.
- Geraden? Dan is de volgende aan de beurt.

Oren open en gekke geluiden zijn toegestaan!

2

Speuren in het water

Wat zie je allemaal in het water als je vanaf de kant kijkt? Speur over het wateroppervlak, langs de oever en zelfs in het water. Zie je beweging? Let dan ook op tekenen van leven, zoals kringen, luchtbelletjes of opspattend water. Omcirkel alles wat jij ontdekt:

Vissen - Waterdieretjes - Schildpad - Libellen -

Kringen of luchtbelletjes - Opspattend water

Goed kijken hoor...

Soms verradt het water meer dan je denkt!

3

Stuwte, mag ik overvaren?

Vroeger maakten mensen rechte sloten met stuwen en dammen. Handig voor het water, maar niet voor vissen. Die konden zo bijna nergens meer naartoe zwemmen. Gelukkig zijn er nu slimme oplossingen, zoals een vislift.

Scan de QR-code voor een filmpje van de vislift!

Tijd voor een spel! Speel "Stuwtje, mag ik overvaren?"

- Eén van jullie is de tikker, de rest zijn visjes.
- De visjes roepen: "Stuwtje, mag ik overvaren, ja of nee? Moet ik dan een cent betalen, ja of nee?"
- Zegt de tikker ja? Dan verzint hij een manier om over te steken.
- De visjes doen dit na en proberen de overkant te halen, terwijl de tikker probeert ze te tikken.
- Wie als laatste overblijft, wint. Zwemmen maar!

4 Spring als een kikker

Kikkers zijn echte alleskunnens: ze leven in het water, op het land en zelfs in het bos. Bekijk het filmpje van de springende kikker en let goed op...

Nu jij! Kun jij ook zo hoog springen? Kies een takje boven je hoofd en probeer het aan te raken. Gelukt? Zoek dan een nóg hoger takje. En nu de spannende vraag: hoe hoog springen de volwassenen?

5 Speur op kleur

Tussen het gras groeien allerlei bijzondere planten. Veel hebben bloemen.

En elke bloem heeft zijn eigen kleur. Tijd voor een kleurenjacht! Kun jij alle kleuren van de regenboog om je heen vinden? Blijf op de paden en speur goed tussen het groen. Ogen open, want sommige bloemen zijn echte verstopperts. Veel speurplezier! Laat je de bloemetjes staan? Dat vinden de dieren fijn!

6 Waterminnende bomen

Langs het water groeien allerlei bomen. Ze staan hier niet zomaar. Dit natte gebied is hun favoriete plekje! Kijk goed om je heen en probeer ze allemaal te vinden.

1. Wilg: staat het liefst met haar voeten in het water.
2. Zwarte els: houdt van de rand van het water.
3. Es: staat liever op drogere stukjes langs het water.
4. Berk: voelt zich prima op vochtige grond.
5. Populier: wordt reusachtig hoog en groeit van nature vaak langs rivieren.

DE AMBACHTEN VAN VROEGER

Je kent vast beroepen zoals een visser, timmerman of bakker. Maar in de Westelijke Langstraat hadden mensen vroeger hele andere klusjes. Zou jij het vak van turfsteker aankunnen? Of weet je wat een kooker precies doet?

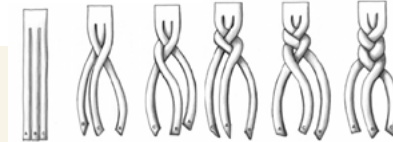
Tijdens deze wandeling ga je het ontdekken én zelf uitproberen. Kijk of jij deze oude ambachten leuk vindt... en of je ze een beetje kunt! Werkze!

1 De mattenvlechter

Om je heen groeien allerlei grassen en planten die vroeger allemaal een eigen taak hadden. Riet werd gebruikt voor daken, gras voor de koeien, en de stevige stengels van biezen om matten van te vlechten.

Kan jij ook vlechten met deze stengels? Zoek onderweg een paar even lange grassen en stengels en probeer er een mooie vlecht van te maken. Wie maakt de stevigste?

2 De knotter

Deze boom is een els met een bijzondere vorm: een knot. Mensen zaagden steeds de takken af, waardoor de stam steeds dikker en steviger werd. Dat kan trouwens ook bij wilgen, eiken en essen.

Wist je dat elzenhout onder water extra sterk wordt? Slim hè!

Waar denk jij dat de takken van de els vroeger voor werden gebruikt? Meerdere antwoorden zijn goed:

1. Stelen voor werktuigen
2. Brandhout
3. Meubels
4. Bouwen van huizen op natte grond

Kijk goed rond en bedenk wat jij zou kiezen!

3 De muskusrattenvanger

In dit gebied leven dieren die welkom zijn... en dieren die minder gewenst zijn. De bever is bijvoorbeeld beschermd, maar de muskusrat is een stuk minder populair.

Waarom? Omdat ze grote gangen graven en daardoor dijken en kades kunnen beschadigen — levensgevaarlijk dus!

Gelukkig is daar de muskusrattenvanger om op te letten. Kun jij op de foto zien welke de muskusrat is?

4 De kooiker
Eén van jullie is het kooikerhondje en blijft bij de boom. De anderen zijn eendjes en lopen een pad op (ongeveer 50 meter). Maak daar een streep met de materialen die je vindt. Het hondje verstopt zich.

Is het hondje verstopt? Dan rennen de eendjes zo snel mogelijk naar de boom. Komt het hondje tevoorschijn? Dan stoppen de eendjes.

Wie de boom als eerste aantikt, wint!

5 De ontginner
Hoe breed is een weiland eigenlijk? Loop met heele grote stappen van ongeveer 1 meter (of laat de volwassen dit doen) tot de derde knotwilg en tel de stappen. Deel dat aantal door 4, en je weet hoe breed één weiland is!

Zijn die stappen iets te groot voor je? Maak dan stappen van 50 centimeter en deel het aantal stappen door acht.

Gemiddeld is een weiland hier 24 meter breed. Is dat ongeveer hetzelfde als wat je hebt gemeten? Vier weilanden naast elkaar zijn samen 96 meter breed.

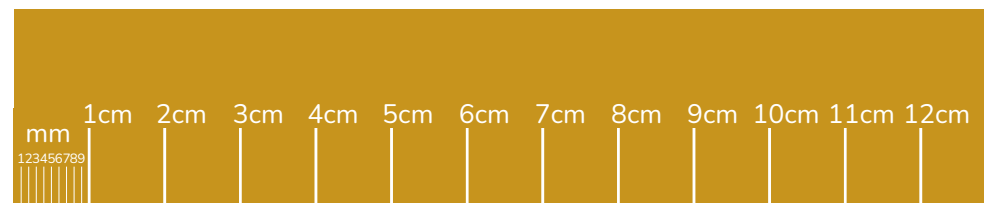
Vroeger kreeg één boer zo'n stuk om het moeras geschikt te maken voor landbouw. Zo ontstonden de lange, smalle stroken van het slagenlandschap.

6 De rietsnijder
Riet wordt gebruikt voor daken, maar dan moet het wel van topkwaliteit zijn. Een rietsnijder let goed op als hij zijn riet gaat oogsten. Goed dakdekkersriet is droog, zonder schimmel, 5 tot 8 mm dik, recht, lang (tussen 1,5 en 2 meter) en het allerbeste riet heeft een glimmende waslaag aan de buitenkant.

Kunnen jullie hier ook riet vinden? En heeft dat riet de juiste dikte? Tijd om te speuren! Laat je het riet staan? Dat vinden de dieren fijn!

Tip: Gebruik de lineaal hieronder.

ANTWOORDEN

Je hebt de hele route gelopen en alle opdrachten gedaan.
Wat een ontdekkingstocht!

Tijd om even te checken of je alles goed hebt gedaan en te zien wat je allemaal hebt geleerd. En vergeet niet: ook al heb je niet alles goed geraden, het belangrijkste is dat je goed hebt gekeken, geluisterd en vooral plezier hebt gehad in de natuur!

■ *Gras*

Opdracht 4 | Antwoord 1 en 4 zijn juist.

In deze velden zitten ook allerlei kruiden, andere grassen, mossen en zelfs korstmossen. Dit geeft allemaal andere kleuren.

Er wordt er niet vaak gemaaid. Hier kunnen dieren rondlopen en van de grassen eten en er zijn verschillende soorten gras. Hierdoor is het niet overal even lang.

■ *Ambacht*

Opdracht 2 | Antwoord 1, 2 en 4 zijn juist.

Het lichte hout is ideaal voor het maken van gereedschappen.

Doordat elzen ook op natte plekken kunnen groeien werd het hier volop gebruikt als brandhout. Ook voor het roken van vlees en vis werd het gebruikt.

Het hout van elzen is niet geschikt voor stevige constructies. Wel kan het gebruikt worden als fundering in natte gebieden. Onderwater is het namelijk extra sterk.

Opdracht 3 | Antwoord C is juist.

(A is de otter, B is de bever en D is de bruine rat)

Nieuwsgierig geworden?

Wil je nóg meer ontdekken over de Westelijke Langstraat of andere natuurgebieden in de regio? Kijk op www.bezoekdelangstraat.nl/ontdekken/natuur/ of scan de QR-code.

Daar vind je nog meer verhalen, weetjes en natuuravonturen!

Deze route is tot stand gekomen in samenwerking met Gemeente Waalwijk, Platform Langstraat, Natuurmuseum Brabant en Regionaal Bureau voor Toerisme De Langstraat.

Gemeente **Waalwijk**

PLATFORM LANGSTRAAT

natuur
museum
brabant

DE LANG
STRAAT

2026 ©: Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van RBT De Langstraat en Gemeente Waalwijk worden veelevoudigd.

Digitale route

Scan de QR-code en bekijk
de route op je telefoon.

Of ga naar www.bezoekdelangstraat.nl/routes

DE LANGSTRAAT

www.bezoekdelangstraat.nl